

Aan de oevers van de Rotte

Een fietstocht van circa 48 km.

Deze fietsroute maakt gebruik van de volgende knooppunten:

Van moeras naar Maas: de Rotte

Hoe 'natuurlijk' en pittoresk het riviertje de Rotte door het landschap van vandaag kronkelt, het is maar een beschaafde afspiegeling van de stroom die hier rond het begin van de jaartelling stroomde. Het was een van de talloze grote en kleine stromen waarlangs water uit het grote veenmoeras dat tussen de kust en de Utrechtse heuvelrug lag, wegstroomde naar Rijn en Maas. Dat moeras was ontstaan vanaf circa 4000 voor Chr., toen er een einde kwam aan duizenden jaren van zeespiegelstijging na de laatste ijstijd. In deze situatie werd een afgesloten kust van strandwallen gevormd, die de afwatering van het achterland op zee bemoeilijkten. Zo groeide er een onafzienbaar veengebied, waarvan het centrale deel werd gevormd door metershoge hoogveenkussens. Die hielden het regenwater als een spons vast, maar niet onbeperkt. Overtollig water zocht zijn weg dwars door het veen naar de grote rivieren, en de Rotte was een van die afvoerlijnen. Het is niet na te gaan wat haar oorspronkelijke loop is geweest; die heeft zich in de loop der tijd voortdurend verlegd. Haar huidige 'bron' ligt ten noorden van Moerkapelle. In de stad die naar haar vernoemd is, is ze herkenbaar tot de Admiraal de Ruyterweg. Vanaf dat punt vloeit water van de Rotte langs allerlei omwegen naar de Leuvehaven en verder naar de Nieuwe Maas. De oorspronkelijke benedenloop is er nog wel: de Oude Haven.

Aan de oever van de Rotte

In de eeuwen rond het begin van de jaartelling is de Rotte zeker bezocht en bevaren door de bewoners van de Maasoeveren, die in het onbewoonbare moeras vis- en jachtgronden vonden. Misschien spraken die al van een stroom die 'rot-a' heette: 'troebel water'.

In ieder geval heette het riviertje zo toen er in de Vroege Middeleeuwen mensen langs de benedenloop gingen wonen. Tussen 900 en 1170 lag hier een nederzetting die volgens een oude oorkonde Rotta werd genoemd. We mogen aannemen dat die nederzetting (niet meer dan enkele tientallen

Vanaf de Rotte kijkend richting Rotterdam.

boerderijen op terpjes) haar naam ontleende aan het water waarlangs ze was gebouwd. De bewoners hadden met de Rotte/a als uitvalsbasis het veen langs de rivier ontgonnen. Ze groeven ontwateringsloten haaks op de Rotte, waardoor de bovenlaag van het veen droog werd en zo geschikt werd voor akkerbouw.

Van Rotta naar Rotte(r)dam

Deze nederzetting moet van enig belang zijn geweest. Er stond in ieder geval in het begin van de 11de eeuw al een kerk, waar de kerk van Hillegersberg een dochterkerk van was. Kerk en nederzetting gingen definitief verloren bij een catastrofale stormvloed in 1170. Doordat de graven van Holland veel bezittingen hadden in dit gebied, was hun er veel aan gelegen de ondergelopen gebieden opnieuw te ontginnen. Dat gebeurde met hulp van de Abdij van Egmond en vermogende edellieden. Halverwege de 13de eeuw werd een kleine polder langs de benedenloop van de Rotte door lage dijken beschermd, terwijl de rivier zelf rond 1270 met een dam werd afgesloten van de Maas. Deze Rotte-dam, nu de Hoogstraat, was het begin van de huidige stad. De resten van Rotta liggen daaronder begraven.

Hollands water in toom

Behalve de eerste Hollandse steden dateren ook de waterschappen uit die tijd. Kleine verbanden van boeren die uit noodzaak samenwerkten om hun land droog te houden, werden aangevoegd tot grotere bestuursorganen. De graven speelden ook hierin een sturende rol. Het Hoogheemraadschap Rijnland is het oudste waterschap; het werd door graaf Willem II gesticht in 1255. In 1273 werd onder diens zoon Floris V het Hoogheemraadschap Schieland opgericht, waaronder het stroomgebied van de Rotte valt. Sinds Floris' tijd is het oorspronkelijke veenlandschap waar de Rotte doorheen stroomde onherkenbaar veranderd. De akkers die men na de eerste ontginningen had aangelegd, kwamen door bodemdaling steeds lager te liggen ten opzichte van het grondwater. In de 13de eeuw zal al een groot deel van de akkers zijn omgezet in weilanden; het begin van het 'Groene Hart'. Het vrije veenwater werd steeds meer ingetoomd door dijken en steeds meer op weg geholpen naar het buitenwater door een stelsel van vaarten, boezems en molens. De steden bleven lange tijd erg klein, maar ze lagen in Holland dicht bij elkaar en gingen met hun silhouet het agrarische landschap domineren. Het sterk verstedelijkte landschap van Rotterdam en omgeving is er het resultaat van. Maar nog steeds stroomt de Rotte traag door de weilanden en voert haar water af naar de Maas.

De Route

Deze fietsroute volgt voor het grootste deel eerst de rechteroever van de Rotte, bezoekt de plaats waar de rivier in Rotterdam eindigt, om via de linkeroever weer terug te gaan naar het beginpunt.

Dat punt is NS-station Lansingerland-Zoetermeer. Ga richting **27** en verder naar **28**, daar rechtsaf de Rottedijk op.

i De **Rotte** is van oorsprong een onbedijkte veenvlinder en lag toen lager dan het omringende veen. Door veenwinning in de Middeleeuwen klonk de bodem in en is de Rotte, met zijn bedding van klei, hoger komen te liggen dan het land aan weerszijden. Soms scheelt dat meer dan 4 meter. De rivier functioneert nu als boezem voor de polders ten noorden van Rotterdam.

Verder naar **96**. Hier kun je bij restaurant Meerenbos mooi aan het water zitten voor koffie, lunch of diner. Bij **Bleiswijk** ligt een zogenaamd **verlaat**, een eenvoudige houten sluis met jukken die de houten wanden van de sluis in de slappe bodem op hun plaats houden. Deze sluis heeft nog steeds dezelfde vorm als de eerste sluis uit 1762. De vorm is erg vergelijkbaar met de houten sluisen die in de Rotterdam (nu: Hoogstraat) zijn opgegraven en die uit het laatste kwart van de 13de eeuw dateren.

Het Bleiswijks Verlaat.

Door naar **95** en via **94-9-61-26** naar **88**.

Hier ligt het **Boterdorpse verlaat**. Het sluisje uit 1740 vormde de verbinding tussen de Rotte en de Strekvaart en heeft net als het Bleiswijks Verlaat de houten constructie van sluisen uit die periode.

Vanaf **88** door naar **28** (dit is een rivierduin). Hier verlaten we even de Rottedijk om richting **Hillegersberg** te gaan. Deze plaats dankt zijn uitgang '-berg' en zijn hoge ligging aan duizenden jaren oude gebeurtenissen. Aan het einde van de laatste ijstijd, zo'n 12.000 jaar geleden, waaiden kille winden zand uit droge rivierbeddingen hoog op tot duinen. Die vormden later, toen het klimaat warmer werd, hoge en droge punten in de natte omgeving. Zo'n rivierduin, ook donk genaamd, vormt de kern van Hillegersberg. Hier liggen een kerk en een kasteel boven op de donk. Ook in het centrum van Rotterdam, onder het Centraal Station ligt zo'n donk, al is daar aan het oppervlak niets meer van te zien. De naam Hillegersberg is afgeleid van Hildegard van Vlaanderen (938- 990), echtgenote van graaf Dirk II van Holland.

Het Boterdorps Verlaat.

i Het kasteel op de donk, **Huis ten Berghe**, wordt voor het eerst genoemd in 1269. In dat jaar krijgt ene Frank Stoep, die het kasteel in leen heeft, de toezegging van graaf Floris V dat zijn leen na zijn dood mag overgaan op zijn dochter Aleid. Frank had geen zoons, die normaal gesproken het leen zouden overnemen.

Het kasteel, een stenen woontoren van 10 x 10 meter, was niet lang daarvoor gebouwd, mogelijk door Floris' vader, Willem II.

Wat nu de 'begane grond' is, was oorspronkelijk het niveau van de kelder, met de resten van de gewelven die de woonvloer droegen. De vloer is bedekt met grote grafzerken. Na 1832, toen begraven in de kerk verboden werd, lieten voorname families hun grafkelder in en om de ruïne van het kasteel aanleggen.

De kerk is een van de oudste kerken van het graafschap Holland en gaat terug tot de 13de eeuw. In 1426 werd de kerk, net als het kasteel verwoest door de troepen van Jacoba van Beieren (de Hoeken) tijdens de strijd tussen de Hoeken (plattelands adel) en de Kabeljauwen (stedelijke adel), Hollandse 'politieke partijen' die elkaar jarenlang te vuur en te zwaard bevochten. Het huidige kerkgebouw dateert uit circa 1500. De toren dateert deels nog uit circa 1300.

Terug naar **88**.

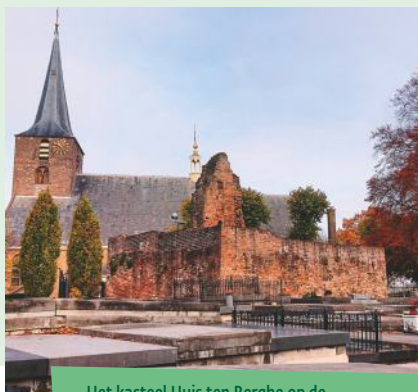
Fiets over de Rottedijk naar **29**, onder het spoor en de snelweg door naar **84**. Blijf langs de rechterkant van de Rotte fietsen, die hier Soetendaalsekade heet, vervolgens Zwaanshals, Hartenruststraat, Zwaanshalskade, Zaagmolenkade en dan uiteindelijk de Rechter Rottekade.

De huisnummers 405-417 zijn nog koopmanshuizen uit circa 1700, die ingeklemd staan tussen de nieuwbouw uit circa 1980. Er zijn niet veel van zulke oude huizen over in Rotterdam, dus voor Rotterdammers is dit bijzonder erfgoed.

Ga aan het eind van de Rottekade linksaf over de Vriendenbrug, linksaf via de Admiraal de Ruyterbrug de Rotte over. Direct na de brug rechtsaf de pompenbrug oversteken, de Lombardkade in. Linksaf de Kortebrant-

Het Evangeliarium van Egmond is een 12de-eeuws handschrift dat door graaf Dirk II en zijn vrouw Hildegard is geschonken aan de abdij van Egmond, het belangrijkste religieuze centrum van Holland in die tijd. Op de beginpagina zijn de graaf en gravin afgebeeld met het boek in de hand en de abdij op de achtergrond. Het is het oudste grafelijke portret dat we kennen.

Het kasteel Huis ten Berghe op de begraafplaats van de Hervormde Kerk.

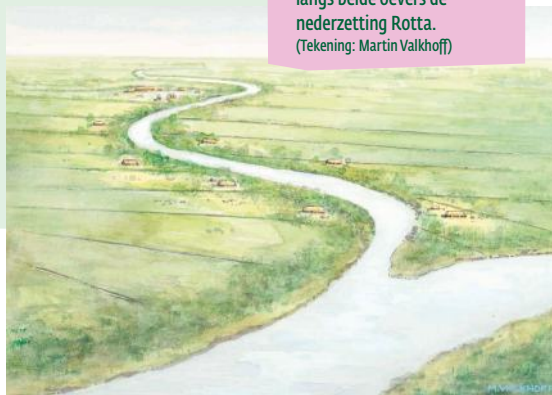
straat in, rechtsaf naar de Jonker Fransstraat. Ga rechtdoor op de kruising, de naam van de straat wordt Meent. Ga linksaf naar de Binnenrotte.

Een van de huizen die opgegraven zijn in wat de nederzetting Rotta geweest moet zijn, is gereconstrueerd op het educatief archeologische erf in de Broekpolder in Vlaardingen. Zie voor bezoek van het erf masamura.nl

i De **Binnenrotte** is nu een straatnaam, maar geeft al aan dat hier vroeger de Rotte nog door de stad stroomde. In 1874 is dit deel gedempt in het kader van de aanleg van de spoorlijn. Opgravingen langs de Binnenrotte, en verder tot aan de Oude Haven, hebben sporen opgeleverd van de middeleeuwse nederzetting Rotta. Deze bestond uit boerderijen op terpen langs de oevers. De bewoners ontgonnen het veengebied van de Rotte, verbouwden er haver, gerst, rogge, tarwe, raapzaad, lijnzaad en hielden er vee. In twee oorkonden uit 1028 en 1050 wordt de kerk van Rotta genoemd. Tot nu toe is die nog niet bij een opgraving ontdekt.

De monding van de Rotte in de Maas, met langs beide oevers de nederzetting Rotta. (Tekening: Martin Valkhoff)

Volg de Binnenrotte tot de Hoogstraat.

De Hoogstraat is van oorsprong de Rotte-dam en daarmee de kern van de huidige stad. Een complex van houten sluisen zorgde voor de afwatering van het achterland.

Op de Dam werden houten huizen gebouwd. Rond 1300 woonden er een paar honderd mensen op de dam en in de zijstraten. Vlakbij de dam stond de voorloper van de Sint-Laurenskerk. Iets verderop aan de Hoogstraat lag de herberg waar de graaf van Holland overnachtte als hij in Rotterdam was.

Op 7 juni 1340 kreeg Rotterdam stadsrecht van graaf Willem IV, die tot aan dat jaar de stad rechtstreeks had bestuurd.

De 400 meter lange dam in de Rotte ligt op de plek waar nu de Hoogstraat loopt. Nog steeds zitten onder de Hoogstraat de resten van verschillende houten en stenen sluisen. De Rotte zelf is in 1874 gedempt. De twee grote voeten geven de plek aan waar de sluisen in dam in de Rotte lagen.

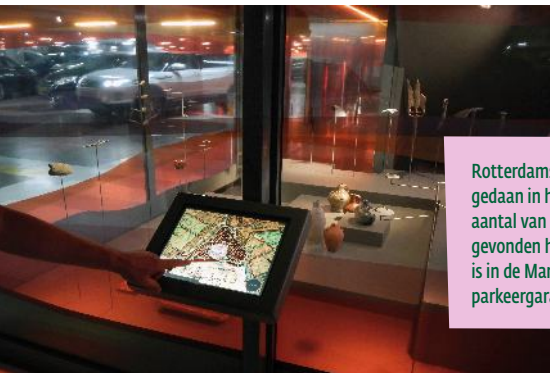
Het eerste begin van Rotterdam: de dam in de Rotte.

(Tekening: Martin Valkhoff)

Archeologisch onderzoek in 1991 bij de aanleg van de Willemsspoortunnel. Onder de Hoogstraat, die oorspronkelijk de dam in de Rotte vormde, ontdekten de archeologen resten van een 13de-eeuwse sluis.

Een gereconstrueerde plattegrond van Rotterdam in 1340.

Rotterdamse archeologen hebben veel onderzoek gedaan in het oude centrum van Rotterdam. Een aantal van de voorwerpen die ze bij hun onderzoeken gevonden hebben, is te zien in de Tijdtrap die te vinden is in de Markthal langs de roltrappen naar de parkeergarage.

Bij de aanleg van de spoortunnel in 1989 legden archeologen de Rotterdamse stadsmuur uit de 14de/15de eeuw bloot. In Station Blaak werden een deel van de muur en de toren als reconstructie 'teruggeplaatst'. Via de ingang aan de zuidzijde van Blaak is deze herinnering aan de middeleeuwse stad goed te zien.

❁ Via station Blaak kun je met de trein (overstappen in Den Haag Centraal) terug naar Station Lansingerland.

Fiets vanaf Blaak onder de kubuswoningen van Piet Blom door. Daar recht door over de Burg. van Walsumweg. Bij het Oostplein linksaf. Voorbij het plantsoen rechtsaf, je ziet het gemaal Schilthuis liggen. Ga rechts langs het gemaal, je fietst dan over de Hoge Boezem langs **De Boezem**, het kanaal dat de Rotte met de Nieuwe Maas verbindt. Ga bij de Gardesiaweg de brug over De Boezem over, en verder langs de linkerkant van dit water. Bij de Boezembrug rechtsaf en linksaf over de rechterzijde (Sophiakade) van het kanaal. Bij de rotonde aan het eind van de Karmelweg vind je op de rotonde knooppunt **83**. Vandaar via de **Kralingse Plas** naar **82** en **89**.

 Terbregge (eigenlijk: 'ter brugge') ontstond in de 13de eeuw bij een brug over de Rotte. Doordat er in Holland nauwelijks bos was en dus ook weinig brandhout, waren de bewoners aangewezen op turf, plakken gedroogd veen. Dat werd eerst gestoken, maar al snel bereikte men het grondwater. Het veen werd nu onder water 'gebaggeld'; de opgehaalde drab werd in vormen geperst en te drogen gelegd op legakkers. Die zijn hier en daar nog te zien als smalle stroken grond tussen twee sloten. Bij storm werden deze smalle stroken grond tussen het water makkelijk weggeslagen. Er ontstonden zo grote meren en steeds meer land werd omgezet in open water. Vanaf de 18de eeuw draaiden de bewoners dat proces om en maalden de meren met behulp van windmolens droog. Hier gebeurde dat tussen 1865 en 1874. Zo ontstonden de Alexanderpolder, de polder Zevenkamp en de Tweemanspolder. Alleen de Bergse Plassen en de Kralingse Plas zijn toen niet drooggemalen.

9, 92, 93, 11, 96 (Blijf fietsen over de Bergse Linker Rottekade).

Tussen knooppunten **11** en **96** (het pontje) ligt een klein stukje onontgonnen moerasveengebied, het **Koornmolengat**. Ieder jaar verzorgt natuur- en vogelwacht Rotta op elke vrijdagochtend in juli en augustus een rondleiding, zie www.rotta-natuur.nl

Bij knooppunt **96** kun je met het pontje oversteken tussen 1 april en 31 oktober, zie <https://veerponten.nl/veren/bleiswijk-zevenhuizen/>

Buiten die periode: blijf rechtdoor fietsen langs de Rotte. Steek voor de snelweg linksaf over naar knooppunt **28**, vandaar naar **27** en station Langsingerland.